אי לאפוקי מדרבא. דאמר אף בראשון והלא מוסיף הוא על דברי ר' אבא דאמר אלישי בשני בסר ואתא מיהו למימר דאף בראשון ואיכא למימר דאפי' ר' אבא מודה והיא גופה אצטריך לר' אבא לאמוראי דאלישי בשני בסר דאיכא למ"ד בסנהדרין פסול בפרק זה בורר (דף כח.) ולאו למידק מינה הא אלישי בראשון פסול דלמא עובדא הוה בשלישי בשני ושלא ליה דבסר:

אי מדמר בר רב אשי. דאבסר באבא דאבא הא בבר מיפסיק דלית הלכתא כותיה כדאמרי' לעילא (ב) והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הואי והכי נמי הוא דמר בר רב אשי תוספת אלא דעדיפא מינה קא פריך: **לאפוקי מר' יוחנן.** דאמר אינו נאמן כרבנן: **ומאתקפת דמר בר רב אשי.** דאתא למימר ודאי משיב אבדה הוא ולית הלכתא כוותיה כיון דאכתי כשהוה לא העידו עדים ולא קמסייעי ליה איכא למימר דמירתת מיגייהו שאינו יודע מה בלבם כרבי אבא: **המחלק נכסיו כו'.** בבר פירשתיה למעלה (ד): (ה) **כתב כן בתחלה כו'.** אדם הנותן מתנה לאחר או שנתן כל נכסיו לאחד מבניו אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה דבריו קיימין דהכי דלא תפיס לשון ירושה לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה וכמו שלא אמר בלוס דמי לשון מתנה מיהא תפיס והרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לאוד דקני. ובגמ' מפרש היכי דמי מתנה באמצע או בתחלה או בסוף: **תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה.** כלומר ויירש אותה ליפנה דקנה (ו) וירשוה (ישעיה לד) יירשנה ותנתן לו: **ודוקא באחד ואחד ושדה אחת.** דבההוא שדה שנתן לאותו האיש איכא מתנה בהדי לשון ירושה: **אבל באדם אחד ושתי שדות.** כגון יירש לראובן שדה פלונית שבמזרח ותנתן לו לראובן שדה פלונית שבמערב ההוא לשון מתנה קני אבל ההוא לשון ירושה לא קני דמתנה דהיאך לא מסייע לאידך אלא זאת הוריש לו וזאת נתן לו ובהיא דירושה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ולא אמר כלוס. וכן בשדה אחת ושני בני אדם כגון לראובן יירש חצי שדה זו ותנתן חציה לשמעון שמעון קנה לראובן לא קנה. וכ"ש ב' שדות וב' בני אדם כגון לראובן יירש שדה פלונית ולשמעון תנתן שדה פלונית אחרת: **אפי' אדם אחד ושתי שדות** (ד). דכי היכי דנתכוון לזה ליתן במתנה הכי נמי נתכוון לאידך הואיל ובדבור אחד נתן לשניהן: **אבל שתי שדות ושני בני אדם.** דהוו אנשים מחולקים ושדות מחולקים לא מהניא מתנה דהאי שדה שלו לאידך גברא ולאידך שדה. ובסברות בעלמא פליגי: **כי אתא רבין אמר יירש פלוני כו'.** היינו שתי שדות ושני בני אדם. ומילתא באנפי נפשה היא ולא איתמר' ומיהו הכי נמי הוה מפרש למתני': **לא קנה.** דהוא דירושה: **אנחתם לן חדא.** אחד מדבריך נוחה לנו דלא קשיא לן מידי בגוה: **ואתקפס** (ה) **חדא.** אחד מדבריך קשה לנו: **כאן באדם אחד ושתי שדות.** דהיא דלעיל והיא סיומא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל אבל שתי שדות ושני בני אדם לא גמרא קאמר לה ולא רבי אלעזר דא"כ אמאי הוצרך לומר דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא הא בהדיא קאמר לעיל **דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה: אמוראי נינהו.** אבא ורב דימי: **ורישא לקיש אמר לעולם לא קנה.** בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה ואפי' כי אמר לשניהן ביאד תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון ויירשוה דכיון דגופין מיחלקין נינהו וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו ולא שייך זה בזה כלל הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושה כנגד שני מעשים הן לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן דלמאן תרמייה והלכך צריך לומר כן לראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשוה דעל כרחך יירשו קמא עולה על לראובן ובתרא על שמעון הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר דאיכא תרתי זימני לשון מתנה דכתב שנתתי להם דמיעריב אלשון ירושה ואיכא תרי זימני לשון ירושה. אבל אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית ויירשוה הוה אמינא דהאי ותנתן ויירשוה אשמעון קאי ולא קנה לראובן דכיון דשני מעשים הן יש לחלק להם גם הלשונות וכן אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ולא אמר ויירשוה לבסוף אכתי הוה אמינא לראשון לשון ירושה ולשני לשון מתנה דשתי לשונות כנגד שתי מתנות: **כפלוגתא.** דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן בר"א ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן: **האומר תנו שקל כו'.** כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים ואוה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרי: **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בגמלוס שלא יתנו יותר מכדי לרכן: **אל תתנו.** היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל. בשאלי מליאת האשה במס' כתובות [דף ע.] מוקמיין לה בר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל לרכן ומקשינן והא קי"ל [גיטין טו.] כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי אחרנייתא אבל בהא מינה ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזינהו הוא דעבד:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. לא גרסינן אמר רבי יוחנן אלא הכל ממילתיה דרב דימי ורבין פליג עליה בסמוך ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן: והלכתא

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. ואפשר דר' אבא נמי מודה לרבא (ו) כדפי' בקונטרס שלישי בראשון כסר דלא הלכתא מילתא דרבא ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אבל לר' אבא בר חמא לא איתותב ואע"ג דנקט בעדות קרקע ומשמע אבל בהלוואה בסר אף על גב דנסתמא ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות מצינן למימר דהוא הדין בהלוואה דפסיל רבי אבא וקרקע סבירא ליה דמכוון בעוד כדשמואל והוי בהלוואה ואפ"ה פסיל ליה ור"ת פסק בספר היסר דשלישי בראשון פסול וכן פוסק ה"ג אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב בזה בורר ומפרש הכי לאפוקי מאי אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא על דברי רבי אבא ואי אתא למפסק דדוקא שלישי בשני בסר ולא שלישי בראשון מ"כ הוה ליה למימר אין הלכה כרבא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי כלומר הא דלא קאמר אין הלכה כרבא אלא הלכתא כרבי אבא משום שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי הא לית הלכתא כו' ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא שעתה ממעט כולהו ביאד הא איתותבו ולימא אין הלכה כרבא בהדיא אי לאפוקי מדידיה לחוד אתא אלא לאפוקי מר' יוחנן דהשתא לא אמי למימר דאין הלכה כרבא ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעטו לכולהו ומפיק נמי מדרבא דדוקא שלישי בשני בסר וקשה לר"י דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שלישי בשני מ"כ נידוק נמי דדוקא עדות קרקע ובהלוואה בסר ובברייתא פוסל הכל:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. דאמר תהא חציה לאדם זה במתנה ולזה חציה בירושה אמר' דלא קנה לא האי ולא האי משום דחדא הוא מודעא לחבירתה ומדהא דירושה לא קנה האי נמי דמתנה לא קנה: ור' אלעזר אומר אפי' באדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם קנה קנה דלא הוה מודעא לחבירתה ומהאי דמתנה קנה האי נמי דבירושה קנה. אבל אם אמר בשתי שדות ושני בני אדם לזה חדא בירושה ולזה אידך במתנה לא קנה דהוי מודעא חדא לחבירתה דכי האי דירושה לא קנה דאין ירושה אלא לאחר מיתה האי נמי דמתנה לא קנה: כי אתי רבין אמר. יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית אחרת לפלוני דהיינו שתי שדות ושני בני אדם ר' אלעזר אומר לא קנה: אנחתם לן חדא ואתקפת לן חדא. כלומר חדא מהני לישני אתי בניחותא ואידך בלשון קושיא: בשלמא דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא. הא דלעיל דאמר קנה איכא לאוקמי דבאדם אחד ושתי שדות הואיל דאדם אחד לא הוי חדא מודעא לחבירתה וכי היכי דקני מתנה קני נמי ירושה. והא דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר לא קנה היינו בשני בני אדם ושתי שדות דחד הויא מודעא לחבריה: אלא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא. דלעיל אמר באדם אחד ושתי שדות לא קנה וכל שכן בשני בני אדם ושתי שדות דלא קנה אמאי אמר רבין דר' יוחנן אמר דקנה: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. דחד אמר דר' יוחנן אמר דוקא שדה אחת ואדם אחד קנה וחד אמר אפי' בשתי שדות ושני בני אדם אמר ר' יוחנן דקנה. וריש לקיש אתי לפלוגתא על ר' יוחנן. והכי קאמר הא דאמרת דמשום הכי קנה דאמר מתנה בין באמצע בין בתחלה בין בסוף דוקא בשדה אחת ואדם אחד. וריש לקיש אמר אפי' בשני בני אדם ושתי שדות ולעולם לא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית במתנה שנתתי להם דמשמע שנתתי להם כבר קודם ירושה וירישה אע"ג דכתב מתנה באמצע בתר ירושה כיון דאמר נתתי משמע שנתתי להם לשעבר קודם לכן. ובענין דתיהוי מתנה בכולה קודם ירושה. ורבי שנתתי בתר דאמר יירשו דמשמע השתא דאמר להו מתנה בין קודם ירושה בין לאחר ירושה ובין באמצע. ובפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר וריש לקיש פליגי הכא דרב המנונא סבירא ליה כר' יוחנן ור' נחמן ס"ל כר' אלעזר ורב ששת סבירא ליה כריש לקיש: שכיב מרע האומר תנו שקל לבני למזונות לשבח. לשבוח הואיל וראוין לתת להם סלע על שטיפולן מרובה נותנין להם סלע והא דקאמר תנו להם שקל לא אמר אלא בשביל לצמצם להם ממון שלא יפסידוהו. אבל אם (אמר) אין דיי להם להם שקל ואם מתו בני

מסורת הש"ס

(א) יבמות לו:, ב) כתובות סט: תענית כא. [תוספ' כתובות פ"ו], ג) [דף קכח.], ד) [דף קכו:], ה) [שיך למסכת בעיל קכו:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי מדמר בר רב אשי: (ב) שם וריש לקיש אמר לעולם לא קנה: (ג) רשב"ם ד"ה תנתן וכו' דקנה וירשוה. נ"ב כך הגיה מהרש"ל וכתב פסוק הוא בישעיה וירשוה קנת וקיפוד בפי' ל"ד: (ד) ד"ה אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה א' ושני בני אדם כי היכי: (ה) ד"ה ואתקפת לן חדא אחד: (ו) תוס' ד"ה אי לאפוקי וכו' מהיכ דבדא לרבא דהוי שלישי בראשון כשר וכדפי' בקונטרס דלא ממעט וכו' אבל ר' אבא דשלח לרב יוסף בר חמא לא איתותב:

מוסף רש"י

כי אתי רבין כר' ר' יוחנן אומר קנה. אפילו הא דירושה, דמצאתיה לשון מתנה בהא שבר לאלה לאד מינייהו, כולהו נמי מתנה נינהו (יבמות לו:). ורישא לקיש אמר לעולם לא קנה. הוא דירושה, דאמרינן לאלה הוה מתנה ולהאי ירושה, עד שיאמר פלוני ופלוני כו'. דמיקו לשון מתנה אתרייהו (שם). **האומר תנו שקל לבני בשבח.** מי שמת ויבעיה ממונו ביד אדם נאמן ואמר תנו שקל, אני סלע, לבני להוצאה בשבוע (תענית כא.). וראוויין ליתן סלע. שאינן מזונן בפחות (כתובות סט:) שיש לו בנים הרבה ואין מספקין לשבח בפחות מסלע (תענית כא.). **נותנים להם סלע.** דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויעלה לכלע לא הוה אמר (כתובות סט:) דאי הוה בדעתיה דלא למיתן להו אלא שקל היה מצוה אל תתנו להן אלא שקל, יכול דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע, משום דבעי לזרוזיהו דאמרן בכתובות (ע.) כדי לזרז במצוה ומתן כדי שיעלו ויאמרו דרך ארץ ויריחו (תענית כא.). **ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל.** הרי מיקה בידם ולא עשאן יורשין אלא בענין זה (כתובות סט:). **ואם אמר אם מתו.** אלא בנים (שם).

רבינו גרשום

אימור רבא דאמר לעיל אף בראשון כשר מוסיף הוי דלא אתי כללם לגרורי ממילתא דרבה ברייה דרב יוסף אלא מוסיף הוי על מלתי' ואתי הלכ' לאפוקי ממאן אי מדשמואל כו'. דפליגי לעיל גבי עדות סומא: אלא לאפוקי מדר' יוחנן. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכתי' כוותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: **פיסקא** המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו היא מתנה בתחלה. דקאמר תחלה תנתן ואחר כך יירשה: אמר ר' יוחנן. דוקא דמסייע מתנה בין בסוף בין בתחלה בין באמצע. כשדה אחת שנתנה לאדם אחד אע"ג דקאמר יירשה קנה. אבל אם אמר לאדם אחד תהי' לך שדה זו במתנה ושדה אחרת בירושה או שדה אחת ושני בני אדם בזה תנו להם יותר. ואם אמר אל תתנו להם כל עיקר אלא שקל. או שאמר תנו

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רפ"ז סעיף ז ועיין סס במ"מ ובהג"מ:

פו ג ד מיי' פי"ח מהל' זכיה ומתנה הל' כב ופי"ב הלכה ו סמג עשין כב עור שי"ע חו"מ סי' רנג סעיף יז וסי' רמז סעיף כ:

רבינו גרשום (המשך)

דאמר תהא חציה לאדם זה במתנה ולזה חציה בירושה אמר' דלא קנה לא האי ולא האי משום דחדא הוא מודעא לחבירתה ומדהא דירושה לא קנה האי נמי דמתנה לא קנה: ור' אלעזר אומר אפי' באדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם קנה קנה דלא הוה מודעא לחבירתה ומהאי דמתנה קנה האי נמי דבירושה קנה. אבל אם אמר בשתי שדות ושני בני אדם לזה חדא בירושה ולזה אידך במתנה לא קנה דהוי מודעא חדא לחבירתה דכי האי דירושה לא קנה דאין ירושה אלא לאחר מיתה האי נמי דמתנה לא קנה: כי אתי רבין אמר. יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית אחרת לפלוני דהיינו שתי שדות ושני בני אדם ר' אלעזר אומר לא קנה: אנחתם לן חדא ואתקפת לן חדא. כלומר חדא מהני לישני אתי בניחותא ואידך בלשון קושיא: בשלמא דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא. הא דלעיל דאמר קנה איכא לאוקמי דבאדם אחד ושתי שדות הואיל דאדם אחד לא הוי חדא מודעא לחבירתה וכי היכי דקני מתנה קני נמי ירושה. והא דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר לא קנה היינו בשני בני אדם ושתי שדות דחד הויא מודעא לחבריה: אלא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא. דלעיל אמר באדם אחד ושתי שדות לא קנה וכל שכן בשני בני אדם ושתי שדות דלא קנה אמאי אמר רבין דר' יוחנן אמר דקנה: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. דחד אמר דר' יוחנן אמר דוקא שדה אחת ואדם אחד קנה וחד אמר אפי' בשתי שדות ושני בני אדם אמר ר' יוחנן דקנה. וריש לקיש אתי לפלוגתא על ר' יוחנן. והכי קאמר הא דאמרת דמשום הכי קנה דאמר מתנה בין באמצע בין בתחלה בין בסוף דוקא בשדה אחת ואדם אחד. וריש לקיש אמר אפי' בשני בני אדם ושתי שדות ולעולם לא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית במתנה שנתתי להם דמשמע שנתתי להם כבר קודם ירושה וירישה אע"ג דכתב מתנה באמצע בתר ירושה כיון דאמר נתתי משמע שנתתי להם לשעבר קודם לכן. ובענין דתיהוי מתנה בכולה קודם ירושה. ורבי שנתתי בתר דאמר יירשו דמשמע השתא דאמר להו מתנה בין קודם ירושה בין לאחר ירושה ובין באמצע. ובפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר וריש לקיש פליגי הכא דרב המנונא סבירא ליה כר' יוחנן ור' נחמן ס"ל כר' אלעזר ורב ששת סבירא ליה כריש לקיש: שכיב מרע האומר תנו שקל לבני למזונות לשבח. לשבוח הואיל וראוין לתת להם סלע על שטיפולן מרובה נותנין להם סלע והא דקאמר תנו להם שקל לא אמר אלא בשביל לצמצם להם ממון שלא יפסידוהו. אבל אם (אמר) אין דיי להם להם שקל ואם מתו בני

והלכתא דתוך כדי דבור כדבור דמי. פי׳ ר״ת דלכך אמר כדבור דמי כדי שאילת תלמיד לרב היינו שלוש עלין רבי לפי שכשאדם עושה קמורה עם חבירו וירצה רבו או גדול הימנו בחכמה לא יתן לו שלוש שאם יתן לו יוכל לחזור בו ממקחו לכך תקנו חכמים שכשיעור זה יכול לחזור וקשה לר״י בפ׳ בתרא דנדרים (דף פז.) תניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו ונתעלף כמדומה לו שמת וקרע ואח״כ מת לא יצא ידי קריעה ואמר ר״ש בן פזי אמר ר״ש בן לוי לא שנו אלא אחר כדי דבור אבל תוך כדי דבור אינו חוזר וקורע והתם לא שייך האי טעמא וי״ל דלא פליג רבנן[ב]: **חוץ מעבודת כוכבים וקדושין.** פי׳ רש״ס שאם התפיס או הקלה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ״ה נאסר ואין נראה לר״י דהתפסה לא שייכא בעבודת כוכבים דאמרי׳ בפ׳ כל הבלמים (ע״ז דף מד:) האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואמרינן נמי בפ׳ כל התסורין (תמורה כח: וסס) דאין מוקצה לעבודת כוכבים אלא שבע שנים שבאו׳ (שופטים ו) ואת הפר השני שבע שנים ועד שימסרנו[ג] לעבודת כוכבים ואלמלא כרשיני עבודת כוכבים והתם לא שייך תוך כדי דבור ויש לדחות דאם ימכרנו לכהנים[ד] של עבודת כוכבים ע״מ לפטמו שבע שנים הוי מוקצה ואפילו חזר בו תוך כדי דבור לא מהני ור״י פי׳ עבודת כוכבים שא״ל אלי אתה וחזר תוך כדי דבור דלא מהני מידי ויכול להיות שהוא גזירת הכתוב ובפ׳ בתרא דנדרים (דף פז.) קאמר והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי לגבר מעבודת כוכבים ומגדף ומקדש ומגרש פירוש מגדף שאם גידף וחזר בו תוך כדי דבור לא מהני מידי וגמרא קיבר כאן משום דמגדף הוי בכלל עבודת כוכבים ומגרש בכלל מקדש כי טעם אחד להם:

הלכה

כלומר נכסיי נתונים לך ואחריך יירש פלוני הרי זה במתנה וזה בירושה וכשתי שדות דמי שאין לשני בחיי ראשון כלום הרי מתנות מוחלקין ואפ״ה קתני קנה שני אלמא לשון מתנה דראשון מהני לשני: **יחזרו נכסים ליורשי ראשון.** דהא מכח השני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא זכה שלישי מנא ליה: **וכ״ם ה״נ.** אפי׳ שני בראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ואגב ריהטיה אשמועינן כר׳ יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון ירושה הואיל וראוי ליורשו במקצת: **אי הכי.** דהאי שני ראוי ליורשו ולהכי מהני ביה לשון ירושה כרבי יוחנן בן ברוקה אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו: **הא אלא רב אחא כו׳.** דירושה אין לה הפסק וכיון דהאי שני בתורת ירושה בא לידו אין כח ביד המת לעקור נחלה מיורשי יורשיו לתתה להאי שלישי אלא יחזרו נכסים ליורשי שני דכיון דעשאו להאי שני יורש כי אמר נמי בתריה דהא יורש אני נותן לשלישי ה״ל מתנה על מה שכתוב בתורה דכתיב ובן אין לו עיין עליו [ועיין קטו.] דאשמועינן קרא דכל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין וכ״ש היכא דהוא עצמו יורש את הנחלה שאין כח בידיהו להעבירה מבניו: **לדברי ר׳ יוחנן בן ברוקה.** דס״ל דאב יכול להוריש בלשון ירושה לאחד מבניו כל נכסיו: **אם אמר לאחד מהם נכסי לך.** כדמפרש לקמיה וראשון ראוי ליורשו ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה אין לשני במקום ראשון או יורשי התורה אם ירצה אביו ויכיון לירושה הוא להאי ראשון אינו יכול להפסיקה דאין ירושה לאחיאין ולקמן בפרקין [קנג:] פרכינן הא אפסקה כו׳ ודוקא לר׳ יוחנן בן ברוקה אבל לרבנן כיון דאינו יכול להכרות ירושה לזה יותר מזה בלשון ירושה כלל ודאי מאי דאמר נכסי לך לראשון לשון מתנה הוא ויכול להפסיקה ויקנה שלישי: **תיובתא דכולהו.** בר מרבין אליבא דר׳ יוחנן ורב אשי: **תיובתיה דר״ל.** דאמר לשון מתנה זה לא מהני בלשון ירושה לזה: **האמר רבא.** בפרק המולך [יבמות לו.] הלכתא כו׳ וזו אחת מהן ואם איתא דהוא בריתא תיובתא לא פסקינן הלכתא הכי: **לא קשיא.** הא דקתני מתנה לזה ירושה לזה דקנו שניהן לא קשיא לר״ל דאמר לא קנה בשתי שדות ואחריך יירש פלוני תוך כדי דבור דראשון דקאמר נכסי לך הלכך מהני מתנה דראשון גם לשני והאי דקאמר ר״ל לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם האי לשון ירושה היינו לאחר כדי דבור ולהכי לא מהני ליה לשון מתנה דהאי אלשון ירושה דאידך והא״ק ר״ל לעולם לא קנה בלאחר כדי דבור עד שיאמר פלוני ופלוני כו׳ והלכך כיון דקאמר לשון מתנה אחרוייהו אפילו לאחר כדי דבור שפיר דמי. ומיהו רב דימי ור״א אימתנו לגמרי דאמרי לא קנה אלא בשדה אחת או אדם אחד אבל שתי שדות ושני בני אדם לא לדידהו אפילו תוך כדי דבור אמרי לא קנה דאם איתא דקנה בשתי שדות ושני בני אדם תוך כדי דבור ליאמרינן אלא בשדה אחת ואדם אחד ולרב דימי ושתי שדות ואדם אחד או שני בני אדם בשדה אחת לר״א אפילו לאחר כדי דבור אלא מדלא ידעו למנות דליהני לשון מתנה לגשון ירושה אלא באדם אחד ובשדה אחת מכלל דבשתי שדות ובשני בני אדם לעולם לא קנה בין תוך כדי דבור בין לאחר כדי דבור: **תוך כדי דבור.** היינו כדי שאילת תלמיד לרב כדאמר בפ״ק דמס׳ מכות (דף ו.) א״ל רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דבור היכי דמי כדי שאילת תלמיד לרב כו׳ ושאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כדאמרי׳ בפרק מרובה (ב״ק דף עג:) כי ליה לר׳ יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כו׳: **והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי.** כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בתוך כדי דבור שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון לא קנה נמלך אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים ביחד. ואם שניהם יכולים לתפוס כגון [ב]הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים תמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים דהא לשניהן איתכון אלא שאין יכול להוציא שני דברים בלאחד. ואם האחד יש בו כח לתפוס והאחד אינו כלום יתפוס האחד והאחד כמאן דליתיה כגון ירושה ומתנה לאחד לשון ירושה בטל ולשון מתנה קונה. ואם שניהם קונים זה את זה כי היכי דאמר בפ׳ בית כור (נעיל דף קד:) כגון מלה בתבל הן חסר הן יתר וכגון [ג]איסתרא מאה מעי וכגון [ד]מעשה דשכירות מרחק בי״ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש יש מהן שאומר תפוס לשון ראשון ויש שאומר שתפוס לשון אחרון ויש שמספקא ליה ואומר יחלוקו ויש שהולך אחר המוחזק ושם [קה.] פירשתי דיינהן. והיכא דהדר ביה בהדיא תוך כדי דבור דאמר חוזרני בי הכל מודים דהוא חוזרה: **לבר מעבודת כוכבים.** שאם התפיס או הקלה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ״ה נאסרה משום חומרא דעבודת כוכבים ודאמרי׳ נמי בעבודת כוכבים שקץ תשקצנו [דברים ז] דאע״ג דאמר מדינא להתירא אסור:

ירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל והא הכא דכשתי שדות וכשני בני אדם דמי וקתני דקני הוא מותיב לה והוא מפרק לה בראוי ליורשו [ו]ור׳ יוחנן בן ברוקה היא אמר רב אשי תא שמע [ז]אנכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי וקתני דקנה וכי תימא הכא נמי בראוי ליורשו ור׳ יוחנן בן ברוקה היא אי הכי מת שני קנה שלישי הא [ח]שלח רב אחא ברי׳ דרב עויא לדברי ר׳ יוחנן בן ברוקה [ט]נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק תיובתא [י]דבולהו תיובתא לימא נמי תיהוי תיובתיה דריש לקיש ותסברא [יא]והא אמר רבא הלכתא כותיה דריש לקיש בהני תלת לא קשיא [יב]כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור [יג]והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי [יד]לבר מעבודת כוכבים וקדושין

ומוקמינן לפלוגתא דרבי יוחנן בן ברוקה במחזר במקום בת ובת במקום בן דלר׳ יוחנן בן ברוקה יכול להורים כל נכסיו להוא הראוי ליורשו אחר מיתת בנו וה״נ בראוי ליורשו כגון אחר במקום בן מיירי וה״ק דאם מתו בניי יירשו אחיי הראוים ליורשי [ו]תתתיהן: **ה״ג נכסיי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון.** והכי פירושו נכסיי לך היינו לשון מתנה ומקבלי מתנות מוחלקין דאע״פ שני אלמא לשון מתנה דראשון מהני לשני: **יחזרו נכסים ליורשי ראשון.** דהא מכח השני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא זכה שלישי מנא ליה: **וכ״ם ה״נ.** אפי׳ שני בראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ואגב ריהטיה אשמועינן כר׳ יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון ירושה הואיל וראוי ליורשו במקצת: **אי הכי.** דהאי שני ראוי ליורשו ולהכי מהני ביה לשון ירושה כרבי יוחנן בן ברוקה אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו: **הא אלא רב אחא כו׳.** דירושה אין לה הפסק וכיון דהאי שני בתורת ירושה בא לידו אין כח ביד המת לעקור נחלה מיורשי יורשיו לתתה להאי שלישי אלא יחזרו נכסים ליורשי שני דכיון דעשאו להאי שני יורש כי אמר נמי בתריה דהא יורש אני נותן לשלישי ה״ל מתנה על מה שכתוב בתורה דכתיב ובן אין לו עיין עליו [ועיין קטו.] דאשמועינן קרא דכל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין וכ״ש היכא דהוא עצמו יורש את הנחלה שאין כח בידיהו להעבירה מבניו: **לדברי ר׳ יוחנן בן ברוקה.** דס״ל דאב יכול להוריש בלשון ירושה לאחד מבניו כל נכסיו: **אם אמר לאחד מהם נכסי לך.** כדמפרש לקמיה וראשון ראוי ליורשו ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה אין לשני במקום ראשון או יורשי התורה אם ירצה אביו ויכיון לירושה הוא להאי ראשון אינו יכול להפסיקה דאין ירושה לאחיאין ולקמן בפרקין [קנג:] פרכינן הא אפסקה כו׳ ודוקא לר׳ יוחנן בן ברוקה אבל לרבנן כיון דאינו יכול להכרות ירושה לזה יותר מזה בלשון ירושה כלל ודאי מאי דאמר נכסי לך לראשון לשון מתנה הוא ויכול להפסיקה ויקנה שלישי: **תיובתא דכולהו.** בר מרבין אליבא דר׳ יוחנן ורב אשי: **תיובתיה דר״ל.** דאמר לשון מתנה זה לא מהני בלשון ירושה לזה: **האמר רבא.** בפרק המולך [יבמות לו.] הלכתא כו׳ וזו אחת מהן ואם איתא דהוא בריתא תיובתא לא פסקינן הלכתא הכי: **לא קשיא.** הא דקתני מתנה לזה ירושה לזה דקנו שניהן לא קשיא לר״ל דאמר לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם דאי״ל דקאמר נכסי לך הלכך מהני מתנה דראשון גם לשני והאי דקאמר ר״ל לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם האי לשון ירושה היינו לאחר כדי דבור ולהכי לא מהני ליה לשון מתנה דהאי אלשון ירושה דאידך והא״ק ר״ל לעולם לא קנה בלאחר כדי דבור עד שיאמר פלוני ופלוני כו׳ והלכך כיון דקאמר לשון מתנה אחרוייהו אפילו לאחר כדי דבור שפיר דמי. ומיהו רב דימי ור״א אימתנו לגמרי דאמרי לא קנה אלא בשדה אחת או אדם אחד אבל שתי שדות ושני בני אדם לא לדידהו אפילו תוך כדי דבור אמרי לא קנה דאם איתא דקנה בשתי שדות ושני בני אדם תוך כדי דבור ליאמרינן אלא בשדה אחת ואדם אחד ולרב דימי ושתי שדות ואדם אחד או שני בני אדם בשדה אחת לר״א אפילו לאחר כדי דבור אלא מדלא ידעו למנות דליהני לשון מתנה לגשון ירושה אלא באדם אחד ובשדה אחת מכלל דבשתי שדות ובשני בני אדם לעולם לא קנה בין תוך כדי דבור בין לאחר כדי דבור: **תוך כדי דבור.** היינו כדי שאילת תלמיד לרב כדאמר בפ״ק דמס׳ מכות (דף ו.) א״ל רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דבור היכי דמי כדי שאילת תלמיד לרב כו׳ ושאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כדאמרי׳ בפרק מרובה (ב״ק דף עג:) כי ליה לר׳ יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כו׳: **והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי.** כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בתוך כדי דבור שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון לא קנה נמלך אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים ביחד. ואם שניהם יכולים לתפוס כגון [ב]הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים תמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים דהא לשניהן איתכון אלא שאין יכול להוציא שני דברים בלאחד. ואם האחד יש בו כח לתפוס והאחד אינו כלום יתפוס האחד והאחד כמאן דליתיה כגון ירושה ומתנה לאחד לשון ירושה בטל ולשון מתנה קונה. ואם שניהם קונים זה את זה כי היכי דאמר בפ׳ בית כור (נעיל דף קד:) כגון מלה בתבל הן חסר הן יתר וכגון [ג]איסתרא מאה מעי וכגון [ד]מעשה דשכירות מרחק בי״ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש יש מהן שאומר תפוס לשון ראשון ויש שאומר שתפוס לשון אחרון ויש שמספקא ליה ואומר יחלוקו ויש שהולך אחר המוחזק ושם [קה.] פירשתי דיינהן. והיכא דהדר ביה בהדיא תוך כדי דבור דאמר חוזרני בי הכל מודים דהוא חוזרה: **לבר מעבודת כוכבים.** שאם התפיס או הקלה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ״ה נאסרה משום חומרא דעבודת כוכבים ודאמרי׳ נמי בעבודת כוכבים שקץ תשקצנו [דברים ז] דאע״ג דאמר מדינא להתירא אסור:

ויקדושין

ויקדושין

עין משפט נר מצוה

פז א מי׳ פי״ב מהל׳ שכירה ומתנה הלכה ז ועיין בהסגות ובמ״מ סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ רמח סעיף ג:

פח ב מיי׳ שם הלכה ו ועי׳ בהסגות ובמ״מ טוש״ע שם סעיף ח:

פט ג מיי׳ פ״ו מהלכות מתנות הלכה ו סמג עשין לו טוש״ע חו״מ סי׳ רפח סעיף ז:

צ ד מיי׳ שם ופ״ב מהלכות שכנות הל׳ ח ופ״ב מהל׳ עדות הל׳ ג ועי׳ בהסגות ובכ״מ ופ״ח מהל׳ אבל הלכה ח ופ״ג מהל׳ תמורה הל׳ ד סמג עשין לו וקז ולאוין רמח טוש״ע שם וסי׳ כט סעיף ח ושוש״ע יו״ד סי׳ רלד סעיף לא לב לג וסי׳ שמ סעיף כד כה:

צא ה מיי׳ פ״ג מהל׳ עבודת כוכבים הל״ד:

רבינו גרשום

יירשו אחרים נכסי תחתיהן ולא בניהן משום השתא דבעין רעה נותן להם. אין נותנין להם אלא שקל משום עין רעה ואחרים יירשו תחתיהן: והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי. דלבניו אמר תנו להם שקל ולאידך אמר יירשו תחתיהן מה ששייר להן הויא לה לזה במתנה ולזה בירושה דומיא דשתי שדות ושני בני אדם וקתני דקנו בניו ואחרים וקשיא לר׳ יוחנן ור׳ אלעזר דסברי דשני בני אדם ושתי שדות לא קנו: בראוי ליורשו. שאותו שאמר יירשו אחרים תחתיהן אותם אחרים או אחיו או בתו היו הראוין הן ליורשו במקום שאין בנים אבל היכא דאין ראוי ליורשו לא קנה ור׳ יוחנן בן ברוקה הוא. דאמר במתני׳ אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: ת״ש. שכיב מרע שאמר לאחד נכסי נתונות לך ואחריך יירש פלוני ואחריך כו׳ אין לראשון אלא פירות של קרקע ולאחרים יהו׳ הגוף לו והפירות. מה ראשון קנה שני כדאמר המצוה ומת שני בחיי ראשון דלא באו נכסים ברשות שני וכשימות הראשון אין נותנין הנכסים לשלישי דשלישי היה לו לירש השני אם באו ליד שני והואיל ולא באו ליד שני אין נותנין לשלישי כלום אלא יחזרו נכסים ליורשי ראשון כדקימי׳: והא הכא בשתי שדות ושני בני אדם דמיין. מאי דיהיב לראשון פירות יהיב ליה בלשון מתנה ולאידך יהיב גוף הקרקע בירושה דקאמר ואחריך [ויירש] היינו יירש ודומיא דב׳ שדות ושני בני אדם הן ואפי׳ הכי קתני דקנו: וכי תימא בראוי ליורשו האי שני להכי קני. אי הכי אם מת שני אמאי קני שלישי והא שלח רב אחא כו׳. שאין חשוב לשון מתנה מה שנתן לו אלא לשון ירושה חשיב דהואל וראוי ליורשו הוא וירושה אין לה הפסק כלומר מי שראוי ליורשו אחרי שנתן לו בירושה שוב אינה פוסקת אותה ירושה מזרע זרעו ואין לאחרים במקום יורש כלום ולא יורש אחר. אלא לאו ש״מ האי ואחריך לאו בראוי ליורשו הוא ותקני דקנו: תיובתא דבולהו תנאי. דאמרי לעיל להיכא דאמר להאי שדה זו בירושה ולאידך שדה זו במתנה לא אמר כלום משום דהויא ירושה מודעא לחבירתה למתנה והכא

מסורת הש״ס

(ו) [לקמן קנ.], ב) סס קלו:, ג) [סס קנג.], ד) [עי׳ תוס׳ כתובות מח: ד״ה תיובתא], ה) יומא לו. חולין עו., ו) נדרים פז., ז) פי׳ אל בני בניו. רש״ל, ח) [תמיר׳ כה:], ט) [נעיל קה:], י) [סס.], כ) וע״ע בתוס׳ ב״ק עג: ד״ה כי וכו׳ ובר״ן נדרים פז. ד״ה והלכתא], ל) בס״מ: לגומרים.

הגהות הב״ח

(א) רש״ב ד״ה והא הכא וכו׳ לשון מתנה דהאי ללשון ירושה: (ב) תוס׳ ד״ה מון וכו׳ שימקרנו לבומרי ע״ז:

מוסף רש״י

יירשו אחרים תחתיהם. אע״ג דאמר תנו שקל ולא אמר אל תתנו אלא שקל, גלי דדעתיה דלא בעי למיתב להו אלא שקל בשבת, כי היכי דאם מתו יירשו אחרים תחתיהם (תענית כא.). אין נותנין להן אלא שקל. שאין לנו להפסיד את הבאים אחריהם, הואיל ועשה את האחרים יורשים אחריהם ילמד דווקא שקל קאמר, כדי שאפילו ירושה אחריהם לאותן אחרים (בתובות שם). מת שני. אחרי הראשון, קנה שלישי (לקמן קלה:). יחזרו נכסים ליורשי ראשון. כלומר כשימות הראשון יורשיו יוכלין מכחו, שהרי לא זכה לשלישי אלא מכח השני. דהא לא קאמר לראשון נכסיי לך ואחריך לפלוני ואם אין פלוני יתנו לפלוני הבאים, וכיון דשני לא זכה שלישי נמי לא יקנה, אלא יורשי ראשון ילכו להני נכסים (שם). כל תוך כדי דבור כדבור דמי. דהחוזר תוך כדי דבור כדבור דמי לבטלו מילי (נדרים פז.). לבר מעבודת כוכבים. האומר לעבודת כוכבים אלו אתה, דאמרי׳ לאתרים מיע (שם).

רבינו גרשום (המשך)

איכא למישמע דקני: ולימא תהדר תיובתא דריש לקיש. דמהכא איכא למישמע מינה להיכא דאמר נכסיי לך ואחריך לפלוני מת ראשון קני שני [מת שני] קנה שלישי אע״ג דלא אמר מתנה אלא לחד מינייהו לראשון ולשני ולשלישי ביירושה ואפ״ה קני וריש לקיש דאמר לעיל דלא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם דמשמע דלכל חד וחד צריך נתינה: בהני תלת. חדא הא דלעיל. אידך דקאמר פירות לאו כקנין הגוף דמי. ואידך אשה מעוברת ט) אם חלצה כשרה אם לאו שמת בנה והלכתא כוותיה כו׳ היכי דתניא במתני׳ דיבמות (דף ק:): לא קשיא הכא. בנכסיי לך ואחריך לפלוני ואחרי אחריך לפלוני אמאי קנו כולם אע״ג דלא אמר מתנה אלא לראשון בלבד היינו טעמא דקנו בתוך כדי דבור דאמר נכסיי לך אמר נמי מיד ואחריך לפלוני ואחריך לפלוני כיון בתוך כדי דבור כללו עם נתינה דראשון (דמי בניו) דשייכי הני תרי בנתינה דראשון להכי קנו כולן אבל אם אמר אחר כדי דבור ושהא ואמר אחריך לפלוני לא קנו דהויא חדא מודעא לחבירתה. לבר מעבודת כוכבים

ט) נראה דל״ל אשה מעוברת שחלצה אינה חלוצה ואפי׳ הפילה אח״כ.

וקדושין. שאם קידש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דבור להוו מתנה ולא להוו קדושין אין שומעין לו ומקודשת ואינה מקודשת וחומרא דרבנן היא משום לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט: **מתני' האומר אים פלוני ירשני.** אפי' אחיו במקום שיש לההוא מלווה בת: **או בני תירשני.** ויש לו בן: **לא אמר כלום.** שעקר את הירושה ממקומה. ודייקינן בגמרא הא בן בין הבנים דראוי לירש קלת קנה גם הכל ולפוס הך דיוקא לא מתוקמא הך סיפא אליבא דההוא תנא דלעיל [קכו:] דקתני גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו בן בין הבנים ואפ"ה קתני ריש דלא קני ובגמרא מתרצינן לה: **אם אמר על מי שראוי ליורשו.** השתא משמע לן כגון שהוא ראוי ליורשו במקצת כגון בן בין הבנים והלכך דבריו קיימין אם אמר יירש הכל ועל מי שאין ראוי ליורשו כגון אחיו במקום בתו או בתו במקום בנו: **גמ' טעמא.** דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה דקמורים לאחר במקום בת דלא מזי השתא למירת מידי: **אימא סיפא אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא.** דהכי משמע על מי שראוי ליורשו עכשיו דהיינו בן בין הבנים או בת בין הבנות דאין בן בין הבנים ובת בין הבנות דבריו קיימין אימא סיפא רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא וכי תימא רבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן קאמר והתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ובת בין הבנות שאבא אומר יירש וחכמים אומרים לא יירש איבעית אימא מדקאמר לא נחלקו קמא סבר נחלקו איבעית אימא כוליה דרבי יוחנן בן ברוקה היא וחסורי מחסרא והכי קתני האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בן לא אמר כלום הא בת בין הבנות ובן בין הבנים אם אמר יירש כל נכסיו דבריו קיימין שר' יוחנן אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה וכן [3]אמר רבא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר רבא מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקה אמר קרא [1]והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה אמר ליה אביי הא מלא יוכל לבכר נפקא ההוא מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן אמר משום רבי אליעזר מה

(ה) [1]וקדושין: **מתני'** [2]האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה [5]ר' יוחנן בן ברוקה אומר [4]אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי לו ליורשו אין דבריו קיימין: **גמ' טעמא דאחר במקום בת ובת במקום בן הא בן בין הבנים ובת בין הבנות דבריו קיימין אימא סיפא רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא וכי תימא רבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן קאמר והתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ובת בין הבנות שאבא אומר יירש וחכמים אומרים לא יירש איבעית אימא מדקאמר לא נחלקו מכלל דתנא קמא סבר נחלקו איבעית אימא כוליה דרבי יוחנן בן ברוקה היא וחסורי מחסרא והכי קתני האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בן לא אמר כלום הא בת בין הבנות ובן בין הבנים אם אמר יירש כל נכסיו דבריו קיימין שר' יוחנן אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה וכן [3]אמר רבא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר רבא מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקה אמר קרא [1]והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה אמר ליה אביי הא מלא יוכל לבכר נפקא ההוא מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן אמר משום רבי אליעזר מה**

הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. נראה דדוקא בן בין הבנים ובת בין הבנות כפירוש רבינו שמואל: **האי מלא יוכל לבכר נפקא.** פירוש מדקאמר לחמנא דחלק בכורה אין יכול לשנות מכלל דחלק פסיטות יכול לשנות ולמה לי קרא דביום הנחילו את בניו והוה מצי למימר ולטעמיך לרבנן נמי יקשה אמאי אינו יכול לשנות חלק פסיטות הא כיון דכתיב לא יוכל לבכר מכלל דחלק פסיטות יכול:

[7]**שיכול.** [7] ל"ג והלא דין הוא: תלמוד

בין הבנים אמרי רבנן אין דבריו קיימין ונמצא ריש מיתניא להשמיענו כח דרבנן דאפילו בבן בין הבנים אמרי לא אמר כלום וסיפא מיתניא להשמיענו כח דר' יוחנן בן ברוקה דאפילו באחר במקום בת פליג אדרבנן ואמר דבריו קיימין ולא למידק מינה כדדייקינן לעיל טעמא דאחר במקום בת כו' דהוא הדין נמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום אלא משום רבי יוחנן בן ברוקה נשנית דאמר רבי יוחנן בן ברוקה אם אמר על מי שראוי היום ולמחר ליורשו אחר שתמות בתו דבריו קיימין ואע"ג דהשתא מיהא לא חזי ליורשו ואם אין ראוי ליורשו אחר בתו כגון דודו ויש לו אחין דאחין קודמין לאחי אביו לא אמר כלום הואיל ואין ראוי ליורשו עד שתמות בתו ואחיו: ומשנינן **מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי מבריו עליו ואמרין נחלקו.** ומתני' רבנן היא דמוקמי לפלוגתייהו אפילו באחר במקום בת ומתני' כולה כדפרישית: **ואיבעיא אימא.** לא פליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל אלא דכולי עלמא מודו דלא פליגי באחר במקום בת דודאי לא אמר כלום אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה ואמר דקאמר רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו בבן בין הבנים דראוי ליורשו ודקאמר רבי יוחנן בן ברוקה היינו מ"ק דתרץ כולה מתני' דהך בבא בתריתא רבי יוחנן בן ברוקה היא (ב) דשמעי' לת"ק דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו בן בין הבנים ואתא מיהו למימר דיריה והכי קתני האומר אים פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שרבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ובת בין הבנות הוא דדבריו קיימין אבל אמר על מי שאינו ראוי ליורשו כגון שאמר אים פלוני יירשני במקום שיש בת או בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום: **הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.** וכדמשמע סתמא דמתניתין דמשמע דבבן בין הבנים קאמר בתי ובת במקום בן וטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה היא. ואיכא נמי למידק מדלא קאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפי' אחר במקום בת ובת במקום בן ובטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרש' לקמן מציום הנחילו את בניו משמע נמי דבבן בין הבנים קאמר ועיל נמי הכי אמרינן [קכח:] אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסיי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה מכלל דהוה סבירא להו דלא פליג אלא בבן בין הבנים הלכך ל"ש אם אמר פלוני בני יירש חלי נכסיי לא שנא אם אמר יירש כל נכסיי דבריו קיימין ואפי' אם כתב בן דלא שנא אם אמר ל"ש כותב כדמוכח לקמן בפירקין (דף קנג.) א"ר הונא שביב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלין משום ירושה וא"ל ר"ג גנבי גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכתא כר' יוחנן בן ברוקה דשמעתך כר' יוחנן בן ברוקה קא אזלא. והא דאמרינן לקמן [קלא:] אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואמרינן הוא הדין נמי לבנו דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא ה"מ כותב לשון מתנה או אומר לשון מתנה דלכבודו איכון להקנות לו נכסיו אבל לשון ירושה קנה הכל כדין תורה כדנפקא לן מציום הנחילו את בניו דבשלמא לשון מתנה איכא למימר דהקנה לו הני נכסים להיותן בחזקתו כדין אפוטרופא שגם כשעשאו אפוטרופוס נתקיימה מתנתו שיש נותן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפוטרופוס אבל ירושה אינה יכולה להיות אלא אם כן קונה הנכסים קנין גמור דלשון ירושה משמע שקם תחת המורים לקנות נכסיו לגמרי ולהיות מוחזק בהן להיות שלו כמוריש אבל אם אינו אלא אפוטרופוס נמצא שלא הורים לו כלום וגם בהלכות גדולות מצאתי שייג לדברי. והני מילי כשאין בכור אז יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מהן אבל אם יש בכור אינו יכול להנחיל חלקו לאחד מהן כדנפקא לן לקמן [ע"ב] מלא יוכל לבכר (ג): **ביום הנחילו.** והוה מצי למכתב ביום שינחלו בניו: **לכל מי שירצה.** מבניו הן להרבות לו מאחיו הן להוריש הכל. ולשניא קמא דמשנינן לעיל דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפי' באחר במקום בת איכא למימר נמי דמהכא נפקא ליה ובניו לאו דוקא אלא אפוטרופא (ג) ואפי' הראוי ליורשו יורש קרינא ביה: **מלא יוכל לבכר נפקא.** דהכי משמע בכורה לא יוכל להעביר מבכור ולהנחיל לאחרים אבל אחר נכסיו בלא חלק בכורה יכול להנחיל אחד מבניו:

(ה) גמ' לבר מעבודת כוכבים וקדושין. נ"ב הג"ה לענין מהדר קא אמרי' דאי בפי למהדר הדר לבר מקדושין דאי בעי למהדר כתר דקדושין לו היא אי היא לא יכלין ופמ"ש שעוסקין בפוסו ענין אמ"ג דקיימין עדים ומקרוכת עבודת כוכבים נמי כיון דאיתפסק דבר לעבודת כוכבים לאלתר אימיב ליה ואסור בהנאה עכ"ה: (ב) רשב"ם ד"ה ואיבעיא אימא יכו' כ"ר בן ברוקה היא דשמע לת"ק: (ג) ד"ה לכל מי וכו' ואפי' הראוי ליורשו. נ"ב ולפענ"ד נראה שזה פירוש דמוק דאי בניו לאו דוקא אלא יורשיו כל יורשיו כמשמע אלא נראה דבניו דוקא ומ"מ מדכתב את בניו את מרבה נמי אחר הראוי ליורשו אבל שאינו ראוי ליורשו דליכא רבוי לא וק"ל: (ד) תר"ה שיכול וכו'. נ"ב בפ"ק דחולין כתבו התוס' ח"ל נדף כ"ב בשום דוכתין ל"ג מדרייהו דשיכול משמע דאי לאו הא דקא לא הוה אמינא הכי אבל והלא דין הוא משמע דבלאו הא דקא הוה לו לומר כן עכ"ל ושרי ליה מאחי לתהרס"ל מ"ש כאן:

תורה אור השלם

1 וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר:
דברים כא טז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' לבר מעבודת כוכבים וקדושין. נ"ב הג"ה לענין מהדר קא אמרי' דאי בפי למהדר הדר לבר מקדושין דאי בעי למהדר כתר דקדושין לו היא אי היא לא יכלין ופמ"ש שעוסקין בפוסו ענין אמ"ג דקיימין עדים ומקרוכת עבודת כוכבים נמי כיון דאיתפסק דבר לעבודת כוכבים לאלתר אימיב ליה ואסור בהנאה עכ"ה: (ב) רשב"ם ד"ה ואיבעיא אימא יכו' כ"ר בן ברוקה היא דשמע לת"ק: (ג) ד"ה לכל מי וכו' ואפי' הראוי ליורשו. נ"ב ולפענ"ד נראה שזה פירוש דמוק דאי בניו לאו דוקא אלא יורשיו כל יורשיו כמשמע אלא נראה דבניו דוקא ומ"מ מדכתב את בניו את מרבה נמי אחר הראוי ליורשו אבל שאינו ראוי ליורשו דליכא רבוי לא וק"ל: (ד) תר"ה שיכול וכו'. נ"ב בפ"ק דחולין כתבו התוס' ח"ל נדף כ"ב בשום דוכתין ל"ג מדרייהו דשיכול משמע דאי לאו הא דקא לא הוה אמינא הכי אבל והלא דין הוא משמע דבלאו הא דקא הוה לו לומר כן עכ"ל ושרי ליה מאחי לתהרס"ל מ"ש כאן:

מוסף רש"י

וקדושין. המקדש אשה וכמגרשה אע"פ שאחר בתוך כדי דבור אינה חוזרת (דברים פז. ושם. חוץ ממגדף ועובד עבודת כוכבים ומקדש ומגרש.

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ז מהלכות אישות הלכה כב סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סי' מו סעיף כ:

צג ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה כ סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ה:

צד ג מיי' שם ופי"ג מהל' זכיה ומתנה הל"ח סמג שם טוש"ע שם:

רבינו גרשום

וקדושין. שאם חישב על בהמה להקריב לעבודת כוכבים ואמר להקריבה וחזר בו לאלתר בתוך כדי דבור לא היא חזרה ואסורה בהנאה וקדושין נמי אם קידש אשה ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה חופסין בה קדושין וצריכה גט: **פ"ם** ר' יוחנן [בן ברוקה] אומר אם אותו איש פלוני שאמר יירשני במקום שיש בת אם ראוי ליורשו הוא אם לא היתה בת כגון שהוא אחיו דבריו קיימין ויורש אפי' במקום בת: טעמא דאחר במקום בת. משום הכי אמר ת"ק דלא אמר כלום דמתעקרא נחלה מן הראוין לשאינם ראויים: הא בבן בין הבנים. כלומר אם רצה ליתן לבן אחר כל נכסיו ולא לשאר בנים הואיל ונותנו למי שהוא יורש גמור דבריו קיימין והוא הדין אם לא הי' לו בנים אלא בנות ורצה ליתן לבת אחת בין שאר הבנות: אימא סיפא וכו' וכי תימא בהא קמפלגי ר' יוחנן [בן ברוקה] מיקל טפי מתנא קמא דאפי' אמר על אחר דראוי ליורשו במקום שיש בת דקרובה ליה טפי דבריו קיימין. וכן בת במקום בן: והא תניא כו'. וכיון דקאמר ר' ישמעאל דלא נחלקו אבא וחכמים על דבר זה הדרן קושין לדוכתיה דדייקינן טעמא דאחר במקום בת כו' דר' יוחנן היינו ת"ק. איבעית אימא תרץ הכי מדקאמר ר' ישמעאל לא נחלקו מכלל דת"ק דר' ישמעאל סבר דנחלקו ור' יוחנן לאו היינו ת"ק. איבעית אימא תרץ הכי כולה מתני' ר' יוחנן בן ברוקה היא וחסורא מחסרא מתני'. והכי קתני לה האומ' איש פלוני יירשני וכו': התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו. כלומר הנחילו לרצונו משמע: הא מלא יוכל לבכ' נפקא. דסגי ליה כי את הבכור בן השנואה יכיר מאי האי דכתיב לא יוכל לבכר וגו' כלומר בכור אי אתה יכול ליתן חלקו לאחר הא לשאר בנים יכול ליתן חלקם לאחר: אלא ההוא לא יוכל לבכר מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן כו'.